

dráma

EÖRSI ISTVÁN

Hordók

Groteszk játék 2 részben

SZEMÉLYEK

BARLA főiskolai tanár
BARLÁNÉ a felesége
ANNA a lányuk
ANGELA Gordon felesége
GORDON
NYOLCAS főnyilas
I. KATONA
II. KATONA
I. NŐ
II. NŐ
NÉMET
NYILAS
TÜSKE
NYOLCAS ANTAL főnyilas fia

Történi: Budapesten, 1944 őszén, 1945 tavaszán

I. FELVONÁS

1. jelenet

Szoba Barlák lakásában. Barla, kezében sakk-könyv, zsebsakk – Barláné pamutot gombolyít.

BARLA

Több is veszett Mohácsnál.

BARLÁNÉ

Bálint! Ennyire nem figyelsz rám?

BARLA

Aljehin klasszikus egyszerűséggel tapint rá a meggyöngült királyszárny hibáira.

BARLÁNÉ

Ne térj ki a döntés elől. Hogy határozol?

BARLA

Ahogy óhajtod. – Sötét ettől a lépéstől remélte hadállásának konszolidálását.

BARLÁNÉ

Nem minden tréfa. Értsd meg: Ilona miatt nem maradhat abba Anna zenei képzése.

BARLA

Világos azonban tovább számított.

BARLÁNÉ

Ez az Ilona nem mer kimenni az utcára.

BARLA

A szabadgialog blokádjának kérdésével állunk szemben.

BARLÁNÉ

Bálint! Ébredj! Ma sem jött el Ilona.

BARLA

Felhaborító. – Ki is az az Ilona?

BARLÁNÉ

Ismétlem: nem minden tréfa.

BARLA

Ja, persze. Az énektanárnő. – Ismétlem: több is veszett Mohácsnál.

BARLÁNÉ

Ismétlem: Anna rendkívül tehetséges zeneileg. *(Anna a másik szobában rém hamisan skálázni kezd. Csönd.)*

BARLA

Ismétlem: sohasem túrtem, hogy esztétikai ítéleteimben érzelmi tényezők befolyásoljanak.

BARLÁNÉ

Anna! Anna! – Hol vagy?

BARLA

Hol a fenében volna? Hallgatózik.

ANNA

(be.) Nem is hallgatóztam. Hiszen olyan hal-kan beszéltek. *(Barlánénak)* Mit énekeljek?

BARLA

Sötét feladja a játszmat. *(Elrakja a zsebsakkot, könyvet.)* Mindegy. Csak essünk túl rajta.

BARLÁNÉ

Ahelyett, hogy buzdítanád . . .

BARLA

Buzgón essünk túl rajta.

ANNA

Szívvel-lélekkel daloljak?

BARLÁNÉ

Persze.

ANNA

És mit daloljak szívvel-lélekkel?

BARLÁNÉ

Skálázz még, lányom. Az alapozás a legfontosabb.

(Anna skálázik, majd - rettentő hamisan - átmege a Márikámba.)

BARLA

(csettint.) Ez már döfi. A tolmácsolás megfelel a mű szellemének. Kitől tanultad ezt a bájt-trillát?

ANNA

Ilonka nénitől. Képzeltétek, négy hétig gyakoroltuk.

BARLÁNÉ

Gyönyörű volt.

BARLA

Neked tetszik, hogy a lányod egy zsidótól náci dalocskákat tanul?

BARLÁNÉ

Én a hangjára figyeltem.

ANNA

Le vagy szavazva, apa. Idesüss. Most ugrik a majom a vízbe.

(Rákezd az Erikára. Az ablak alatt Nyolcas úr hangja bekapcsolódik az énekbe. Anna elhallgat.)

BARLA

Nyolcas úrnak is pompás a hangja.

ANNA

(felkapja a vázát) Ezt most a fejére pottyantom.

BARLÁNÉ

Megőrültél?

ANNA

(engedelmesen visszateszi a vázát) A sevres-i porcellánodat sajnálok vagy Nyolcas úr fejét?

BARLÁNÉ

Miért, nem volna ő rossz ember. Csak az a baja, hogy nyilas.

ANNA

(az ablakhoz lép) Hadd köpjem le legalább . . .

BARLÁNÉ

Ne! A végén még feljön!

ANNA

Dehogy jön fel. Angela néniel van elfoglalva.

BARLA

Mit beszélsz?

ANNA

Fizikából tanultuk, hogy az anyag nem vész el, csak átalakul. Amióta Iván bácsi eltűnt, Angela néni jár hozzánk. Egy-egy. Pedig elváltak, nem? Csak azt tudnám, mit csinált a lépcsőházban, hiszen tőlünk már egy órája elment.

BARLÁNÉ

Gyere el az ablaktól! *(Elrántja Annát, kinéz.)* Hol van Angela? Én csak Nyolcast látom.

ANNA

Mert Angela néni megfordult és visszaszaladt. *(Csöngetés)*

BARLA

Menj be, kislányom, a szobádba. Tanuld a számtant. De ha lehet, ne az ajtó mellett.

ANNA

Társaságban nem illik titkolózni.

(Anna ki. Barláné megy ajtót nyitni, majd a rémült Angelával be.)

ANGELA

Elémállt.

BARLA

Nyolcas úr? *(Angela bólint.)* Maga meg visszaszaladt hozzánk. Örülünk a szerencsének.

BARLÁNÉ

Nem szeretem ezt a históriát. Miért kell Kolosváry Angelának elfutnia Nyolcas Dezsőtől?

ANGELA

Ma már másodszor köt belém.

BARLA

Szeret szép nők után járni. Még egy nyilasban is becsülni kell ezt.

ANGELA

Hát nem becsülöm. És ha ide is behatol?

BARLA

Képtelen ötlet. Az öreg Nyolcas boldog, ha visszaköszönök neki. – Tudja, mielőtt a politikai pálya vonzásába került, fakereskedő volt, ott átellenben, ezenkívül a házmesteri szerepkört is betöltötte nálam. Bárhová züllik a világ, én professzor úr maradok neki.

ANGELA

Biztos nem gyanakszik?

BARLA

Mint a halál.

ANGELA

Nem magamat féltém. Még csak nem is Ivánt. Hanem a találkozásainkat. Azokért a félórákért élek, amelyeket lent tölthetek nála.

BARLÁNÉ

Olyan jók ezek a találkozások?

ANGELA

Túl jön és rosszon: kellenek. Már most is, míg itt ülök, a pénteket várom.

BARLÁNÉ

A pénteket? De hiszen ma van péntek.

ANGELA

Akkor a keddet. Mindig összetévesztem a pénteket a keddel.

BARLÁNÉ

Végeredményben romantikus lehet. Visszakamaszkodtok.

BARLA

Még a végén engem is leköltöztetnél a pincébe.

BARLÁNÉ

Igen! Valami pincébe! Ahol nincs kettős ágy és a szokott mintájú faliszőnyeg.

BARLA

Helyes. Majd a háború után. De inkább a Riviérát ajánlanám, mint a pincét. Azt sem szoktuk meg.

BARLÁNÉ

Vagy utazzunk valami vízeséshez . . . Délre . . .

BARLA

Kiveszünk egy albérletet az oázisban. Pálmafák között . . .

BARLÁNÉ

Pálmafák . . .

BARLA

És ha jönnek a kedves kis foltos hiénák meg sakálok, nem nyitunk nekik ajtót. (*Angelának, aki épp az ablakhoz siet.*) Ablakot sem. Jöjjön már el onnan.

ANGELA

Még mindig ott áll. Gondoljátok meg: amióta visszamentem Ivánhoz, egyetlen nyugodt percünk sem volt.

BARLA

Miért ment vissza hozzá, ha nem szerette? Szolidaritásból?

ANGELA

Hogyhogy szolidaritásból? A nevét is megtartottam. Elég ismert név, nem?

BARLA

Mindenesetre ismertebb, mint az enyém.

ANGELA

Azért hagytam el, mert meguntam mellette a némaságot. Amikor pedig elköltöztem, kiderült, hogy máshoz beszélhetek ugyan, de minek?

BARLÁNÉ

És vele miért nem beszélhetél? Hiszen a legokosabb ember, akit életemben láttam. (*Barlának*) A jelenlevők persze kivételek.

ANGELA

Amikor Brueghel-könyvét írta . . .

BARLA

Zseniális munka!

ANGELA

Bizonyára, de másfél évig nem szólt hozzá. Legfeljebb az ágyban. Ha egyáltalán hajlandó volt lefeküdni.

BARLÁNÉ

Nem akart lefeküdni?

ANGELA

Ó, próbálnátok csak együtt élni vele.

BARLA

Hiszen próbáljuk, próbálgatjuk.

ANGELA

Ez nem együttélés.

BARLA

Bocsásson meg.

ANGELA

Tizennyolc éves koromban feleségül mentem egy jönevű művészettörténészhez, aki ezt szemelláthatólag alig vette észre. Nyolc évet éltem vele, kettőt külön, de sehogyan sem lehetett elviselni.

BARLÁNÉ

Most talán rendbehoz benneteket ez az időszak. A környezet pittoreszk romantikája . . . A törvényenkívüliség varázsa . . . Megtanultok újra várakozni, mint a jegyesek.

BARLA

Várakozni? Mi a fenének?

BARLÁNÉ

Csak nem képzeled, hogy egy hordóban? De izléstelen vagy. (*Az ablakhoz lép.*) Jézusom! Még mindig ott áll! Felszegett fejvel egyenesen idenéz!

BARLA

Nincs abban semmi. Ott áll, ahol akar.

BARLÁNÉ

Nem szeretem ezt a históriát.

ANGELA

Azt kérdezte, férjnél vagyok-e.

BARLÁNÉ

Szent isten! Mire gondolhatott?

BARLA

Na mire?

ANGELA

Félek.

BARLA

Tudja mit? Felhívom és bemutatom neki magát, mint Anna új énektanárnőjét. Egyben megkérem, hogy ne molesztálja.

ANGELA

Ez talán jó lesz.

BARLÁNÉ

Dehogy lesz jó! Akkor Annát is be kéne avatnunk.

ANGELA

Miért ne? Hiszen már nagylány.

BARLÁNÉ

Anna mint nagylány. Ne viccelj! Fecsegős, felelőtlen! – Na! Megérkezett az ifjabb Nyolcas is. Ide mutogatnak az ablakra.

BARLA

Majd visszaintegetek neki. *(Feláll, Barláné visszatuszkolja a székre.)*

BARLÁNÉ

Elment az eszed?

ANGELA

Akkor mi legyen?

BARLÁNÉ

Amit te akarsz. Mi továbbra is vállaljuk a látogatásaidat, drágám. Mi nem mérlegelünk. Legyen tetszésed szerint.

BARLA

Mit ijesztgeted te is?

BARLÁNÉ

Férjem azt hiszi, akkor jó ember, ha csak kellemes dolgokat mond.

BARLA

Ha Nyolcas sejtene valamit, már rég lent szaglászna a pincében.

ANGELA

Bármikor lemehet?

BARLA

Eszébe sem jut.

ANGELA

A múltkor megkérdezte, mikor járok erre megint.

BARLA

Nyugodj meg. Nyolcas nem tapintatos lélek és

nem is Sherlock Holmes. Ha gyanakodna, habozás nélkül fogná a mordályt . . .

BARLÁNÉ

Jól megnyugtattál bennünket.
(Barla újra sakkjába merül.)

ANGELA

És ha csak heti egyszer jönnék?

BARLÁNÉ

Ez kétségkívül csökkentené némelyest a veszélyt.

ANGELA

Némelyest?

BARLÁNÉ

Hát . . .
(Szünet, csönd.)

ANGELA

Szóval ne jöjjenek?

BARLÁNÉ

Ezt én nem mondtam.

ANGELA

Azért telefonálhatok?

BARLÁNÉ

Persze! Amikor csak tetszik!

ANGELA

De vigyázzatok! A telefont is figyelhetik!

BARLÁNÉ

Igaz.

BARLA

Ez mégiscsak sok, Irén!

BARLÁNÉ

Te újságoltad a múltkor, hogy még a minisztereket is figyelik.

BARLA

Az más. A minisztereket már Ramszesz korában is figyelték.

ANGELA

Csak kedden és pénteken telefonálok. A látogatási időben.

BARLÁNÉ

Ha így jobbnak látod.

ANGELA

Csak egészségetek felől érdeklődöm. Ha jól vagytok, megnyugszom tíz percre, ha pedig azt mondjátok, hogy gyengélkedtek, akkor még aznap találkozunk kell.

BARLÁNÉ

Rendben.

ANGELA

Mi mást tehetnék. – De hadd menjek le még egyszer Ivánhoz. Úgy sincs kedvem újra találkozni a nyilással a ház előtt.

BARLA

Menjen csak.

BARLÁNÉ

(*az ablaknál*) Nincs már itt a Nyolcas.

ANGELA

Akkor is le szeretnék menni. Ki tudja, viszontlátom-e még?

BARLÁNÉ

Ugyan. Miért ne látnád viszont?

BARLA

Persze, hogy viszontlátja. Azért menjen csak.

ANGELA

De én nem tudom megmondani neki, hogy nem jövök többet. Ez lehetetlen. (*Barlának*) Ugye leveszi rólam ezt a terhet? És ne hagadjon rám. Minden jót. (*El.*)

BARLA

Örültséget határozatok.

BARLÁNÉ

Miért? Nem viselkedhetünk egyszer logikusan? És végeredményben Angela akarta így.

BARLA

Jóvátehetetlen örültséget határozatok.

BARLÁNÉ

Miért volna jóvátehetetlen? Eloszlik a gyanú és akkor újra kezdődhetnek a látogatások.

BARLA

Most nem mondasz igazat. Végzetes örültségeket határozatok.

BARLÁNÉ

Ugyan, Bálint, több is vezett Mohácsnál.

BARLA

Nem igaz. Rosszul alkalmazod a szövegemet. Mohácsnál éppen ennyi vezett el.

BARLÁNÉ

Mennyi?

BARLA

Minden. Ha egyszer ő beállított, akkor min-dennek vége.

BARLÁNÉ

Kiről beszélsz?

BARLA

A félelemről.

2. jelenet

Pincehelyiség. Benne nagy hordó, ha nyitva van, matracok és könyvek láthatók benne. Amikor felmegy a függöny, a hordó be van csukva. Belülről Angela strása hallatszik, majd nyílik a hordó, és Gordon Iván kimászik a színre.

GORDON

A pokolba ezzel a rohadt hormon-termeléssel. Olyan békésen és boldogan élek itt, és akkor jössz te . . .

ANGELA

(*a hordóból*) Gyere vissza . . .

GORDON

Jössz te és a hormonjaim. Nem hagytok dolgozni. Egy órával ezelőtt már-már örültem nektek, és akkor felhangzott az édes dalocska . . . (*Éneklé az Erikát.*) Hát lehet erre a zenére egyesülni?

ANGELA

Nem kell mindig beszélni, Iván . . . Miért félsz így magadtól?

GORDON

Most pedig visszaszaladsz, se szó, se beszéd, befekszel mellém a hordóba és bögysz . . . Az egész világegyetem bög, csak ez a hordó volt szűz a sírástól, amíg tele nem könnyezted!

ANGELA

Hidd el, megbánod, ha nem jössz vissza. Semmit sem tudsz, csak beszélsz.

GORDON

Főként dolgozni nem tudok, ha telenyavalygod azt a kis kozmoszt, amely még az enyém. Ezért nem jövök vissza. Beszélek majd a hormonkáimmal, hogy keddig legyenek türelemmel. Még ma be akarom fejezni a középkori halálszemlétről szóló részt. Nem érdekes, hogy groteszk művészetről írva állandóan az ember és a halál viszonyára lyukadok ki?

ANGELA

Még érdekesebb, hogy két ember viszonyáról szólva is mindig a groteszk művészetre lyukadsz ki.

GORDON

Ez nem is hangzik rosszul. Bújj már elő.

ANGELA

Maradok. Hátha meggondolod magad.

GORDON

Visszamazhatok. Elvégre a groteszk szellem és a középkori erotika kapcsolatáról is írni akarok. Nem árt tapasztalatot gyűjteni. (*Vissza akar bújni a hordóba.*)

ANGELA

Ezt ritka rondán mondtad. Rádismerek. Már jövök is kifelé.

GORDON

Azért ne siesd el. Jobb, ha csak a hordót sírod teli, mintha az egész pincét.

ANGELA

(kibújik) Miért éppen rajtam akarsz bosszút állni?

GORDON

Mert csak rajtad tudok. Különbösen is: nyilván megérdemled. Hiszen Hitler úrnak köszönhetem, hogy visszatértél hozzám. Bevonult, és te rögtön bűnösnek érezted magad csodálatos biztonságod miatt. Így hát kompenzációképpen állandóan ezt az önálló és zárt világot rohamozod, amelyben még boldog lehetek.

ANGELA

Egyszóval örömet okoznék, ha nem jönnék többet?

GORDON

(bemászva a hordóba) A hormonjaimnak biztos nem okoznál örömet . . .

ANGELA

Tehát bármelyik lotyó vagy cseléd helyettesíthetne?

GORDON

(a hordóból) Nem kell mindent mellre szivni, Angela. Értsd meg: nekem ennyi maradt a világegyeteméből. Pontosabban ezt kell világegyetememé növelnem. Kizárom magam az érdektelen forgatagból, mely most csak az öléshez és haláshoz ért. Te is a forgatag követe vagy. Sírásod a forgatag szirénája. Nekem azonban más a dolgom. Nem puhulhatok meg.

ANGELA

Jó munkát, Iván.

GORDON

Ha újra jössz, a könyveket ne feledd el. És most zárd rám a hordót.

(Angela rázárja a hordó ajtaját, nesztelenül kimegy.)

GORDON

Most, hogy nem látlak, és te sem látsz, meg merem vallani, drágám, hogy keddről péntekre és péntekről keddre élek. Összetörtem az órámat, hogy ne vánszorogjon olyan lassan az idő, míg elhozod újra a testedet, az illatodat. Meg persze a könyveket is . . . Hallod? – Hallod? – Angela! *(Kidugja fejét a hordóból.)* Ilyen az én szerencsém. Vagy talán jelképes tény: el kell rekesztenem magam mindattól, ami kívül van a hordón. A hordó az anyaméh, ugyebár, ráadásul zseblámpával világítható, ennyiben lakályosabb. Csak az anyaméhben gyűlhat fény az olvasáshoz, ez is jelképes tény. Csak itt lelhet menedéket ember és könyv! Persze csak humorérzéssel lehet elviselni,

hogy 42 éves koromban mászom vissza az anyaméhbe, ennek aztán örülne Freud Zsiga. De vissza kell másznom, mert utálok a szabadságot, a szabadság odakint virul, odakint tenyészik a törvénytelenység humuszában, mindent szabad . . . Köszönöm, nem kérek belőle. Éljek csak itt, az összkomfortos szabadsághiányban, éltesen a jogtalan jogfosztottság fölénye . . . Angelát sem volna szabad többé beengednem: ő is érzi, hisz okos a lelke, hogy idegen itt. Minden pórusából süt az idegenség, míg együtt kuporgunk az anyaméhben, mint bűnös ikrek, vágyban, undorban, ős-kinban egyesülők . . .

(Kopogás.)

Angela, drágám! *(Kászálódik kifele, beleakad valamibe. Hasra esik.)*

ANGELA

Itthagytam az esernyőmet. Úgy esik az eső.

GORDON

Jobb ürügyet is találhattál volna.

3. jelenet

Barlák szobája – Barla, kezében lábas, Barláné

BARLÁNÉ

Nem húzhatod tovább az időt. Kedd van.

BARLA

Nem akarnád te megmondani neki?

BARLÁNÉ

Hogy nézne az ki. Te vagy a barátja.

BARLA

A mai napra hazudok neki valami rendkívülit. Például: Angelának torokgyulladásra van. Vagy: élelemért utazott a rokonaihoz.

BARLÁNÉ

És holnap mit hazudsz! És pénteken mit mondasz?

BARLA

Te tudod, mi lesz holnap? A péntek pedig messzebb van, mint a hold. Addig kitörhet a béke, vagy a fejünkre pottyanhat a bomba és meg vagyok mentve . . .

BARLÁNÉ

Ilyen gyáva embert még soha életemben nem láttam.

BARLA

Miért, te talán hősiességből üldözted el Angelát?

BARLÁNÉ

A mi korunkban az ilyenfajta gyávasághoz kell a legnagyobb bátorság. Hetykélkedni minden utcakölyök tud, de őszintén megvallani, hogy félünk, hogy életben akarunk maradni, hogy meg akarjuk menteni a gyerekeinket – ehhez önismeret kell, Bálint, ehhez merészség kell...

(*Anna be.*)

ANNA

Mihez kell merészség?

BARLA

Az életbenmaradáshoz.

ANNA

Nyolcas úr azt mondta, hogy a hősi halálhoz kell merészség.

BARLÁNÉ

Te szóba állsz az utcán egy nyilással?

ANNA

Dehogyan állok vele szóba. Mondtam is neki, hogy tájuljon odébb.

BARLÁNÉ

Te kötözködsz egy nyilással?

ANNA

Miért, te hagynád, hogy nyúlkaljon? – Még azt is megmondtam neki, hogy nem szabad nyilással beszélgetnem.

BARLÁNÉ

Minket igazán kihagyhattál volna.

ANNA

Nem szidjátok eleget a nyilasokat?

BARLÁNÉ

Szidjuk. De a nyilasoknak ehhez semmi közüik.

BARLA

Véleményünk nem tartozik az utcára.

ANNA

Ami itthon igaz, az az utcán is igaz.

BARLA

Nem. Itthon kétszer kettő négy. Az utcán kétszer kettő három vagy öt.

ANNA

Kétszer kettő mindenütt négy.

BARLA

Közkeletű tévedés, amelynek én is felültem valaha. Hogyan is cáfoljam meg? Idefigyelj: én mondom két viccet, erre belémeresztenek két golyót. Az eredmény: egy halott. Ehhez a magasabb matematikához még fiatal vagy.

BARLÁNÉ

Majd megérted egyszer.

ANNA

Mindent megértetek egyszer?

BARLA

Remélem mindent.

ANNA

Azt is, hogy mit keres a kezében az a lábas? Ez is matematikai segédeszköz?

BARLA

Némiképpen... ugyanis... szóval...

BARLÁNÉ

Apád szemérmes és restelli bevallani, hogy hasmenése van. Külön főztem neki.

ANNA

Aha. Elcsapta a hasát a matematikával.

BARLA

Kétszer két gombócot vettem, tudod, és tíznek bizonyult.

ANNA

Sajnállok, apa.

BARLA

Több is veszett Mohácsnál.

ANNA

Nem zavarlak tovább. Csak költsd el nyugodtan diétás vacsorádat. Megyek számtant tanulni.

(*Anna el.*)

BARLÁNÉ

Látod, hova vezet a tétovaság? Ez a lány előbb-utóbb gyanút fog. Úgy álltál ott azzal a lábassal...

BARLA

Jól van, megyek már.

BARLÁNÉ

Csak nehezítetted a helyzetét azzal az áldott humanizmusoddal. Csak fokozod a bizonytalanságát, elnyújtod szenvedését. A könyörtelen őszinteség sokszor humanusabb, mint a jószív.

BARLA

(*miközben elmegy*) A jó szív öl, butít, nyomorba dönt.

4. jelenet

Pince. Gordon, Barla.

GORDON

Két majom gubbaszt egy bolthajtás alatt, közös vaskarikára láncolva. A háttérben Antwerpen városa.

BARLA

Idősebb Pieter Brueghel, 1561.

GORDON

62. A mester még arra is ügyelt, hogy a majmok ne nézzenek egymásra. Tudod miért?

BARLA

Honnan tudnám? Gordon Iván jeles Brueghel monográfiájában adósunk maradt a kép elemzésével.

GORDON

Gordon Iván akkoriban még nem tudta, kiket ábrázol ez a kép.

BARLA

Most már tudja?

GORDON

Hogyne. Bennünket. Mi vagyunk az a két majom. A félelem vaskarikájához köt bennünket a lánc.

BARLA

A barátság lánc.

GORDON

A hazugság lánc, barátom.

BARLA

Felmondod a barátságot?

GORDON

Én nem. A lánc mondja fel. Az egyik majom úgy csinál, mintha a barátját mentené. Pedig már csak a lelki háztartására vigyáz.

BARLA

Nagyon érdekes. Folytasd, kérlek.

GORDON

Hát én – én mit érzek irántad itt? Csak megbocsáthatatlan, undorító hálát.

BARLA

Folytasd.

GORDON

Ki vagyunk szolgáltatva egymásnak. Te nekem köszönheted a becsületedet, ha életben maradok, én neked köszönhetem az életemet ugyanebben az esetben. Megszűnt közöttünk a természetes egyenlőség, mely minden barátság alapja. Ezért hazudnak a majmok.

BARLA

És mit hazudik a másik majom?

GORDON

Hogy érdemes még kicsit kitartani a hordóban, a karikára fűzve, mert van még, akiben bízhat az ember.

BARLA

Vagyis a majom. Te hólyag. Szóval mégis a nem létező barátságban bízol?

GORDON

Persze, hogy abban bízom. Csak abban bízom már, ami nem létezik. Mit vigyorogsz? Azt hiszed, ha fülig húzod a szádat, helyreáll a világrend?

BARLA

A világrend egyetlen megbízható jellemvonása, hogy sohasem áll helyre. De legalább most fordult a kocka! Ez fáj neked!

GORDON

Miféle kocka fordult?

BARLA

Azt mondtad, a barátság alapja a természetes egyenlőség. Hol voltunk mi egyenlőek, rövid emlékeztető barátom? A legtermészetesebb egyenlőtlenység dült közöttünk. Ötször akkora hordót béreltél az úristentől, mint csekélységem.

GORDON

Ha igaz volna is: legalább nem kellett hálásnak lenned ezért.

BARLA

Ki helyezte el már egyetemista korunkban első közleményeimet?

GORDON

Még ha azt mondanád, hogy én vittelek először kuplerájba...

BARLA

Na látod. És a főiskolai tanárságot is te jártad ki nekem.

GORDON

És te mindezekért szakadatlanul hálás voltál?

BARLA

A kuplerájért és a főiskoláért nagyon. Az ógörög szobrászat közleményeim nélkül is remekül érezte volna magát.

GORDON

Már megint dicséretet akarsz kipróbálni belőlem. Vedd tudomásul, hogy hatalmas tárgyismeretről tanúskodó, remek dolgozatok voltak.

BARLA

Minden eredeti koncepció nélkül. (*Gordon legyint.*) Jó, jó. Te önbizalmat adsz nekem, én menedéket neked, így hát kvittek vagyunk, megvan a barátsághoz szükséges egyenlőség.

GORDON

Rendben van. Elismerem, hogy a két lánc

- egyforma hosszú, de a majmok továbbra sem néznek egymásra.
- BARLA
Talán attól félnek, hogy elröhögik magukat.
- GORDON
A két majom titkolózik. Hát én ezt unom. Elárulok neked egy titkot.
- BARLA
Nem kezdhetsz én? Űgyis napok óta...
- GORDON
Nem kezdhetsz. Ha eddig tudtál várni, akkor most még tartsd vissza öt percig. Az én titkom úgyis fontosabb. De nem árulod el senkinek?
- BARLA
Nem bízol bennem?
- GORDON
Semmi érzélgés. Figyelj ide. Hiába áldozzuk fel barátságunkat azért a kényelmetlen szituációért. Engem ugyanis mindenképpen megölnek. Ez az én titkom.
- BARLA
Ne hülyéskedj. Itt biztonságban vagy és...
- GORDON
Tudod mit: fogadjunk, hogy nem élem túl ezt a cécót. A spanyol polgárháború óta biztos vagyok benne. Ezért is katolizáltam.
- BARLA
Mit csináltál?
- GORDON
Katolizáltam. Nem fontos. Néhány éve. Angela se tudja, senki. Nézd, én a képekért és a képekből éltem, amelyeket ez az eszelős Jehova tilt. Mi közöm Jehovához? Még a nyelvüket sem tudom. Az emberek sorra elfogadják, hogy ne önmaguk legyenek, hanem olyan címkék hordozói, amelyeket mások ragasztanak homlokukra.
- BARLA
A katolikus címke jobban illik rád?
- GORDON
Fenét. De a helyzethez jobban illik. Ehhez a katakombához itt. Számomra különben az a leglényegesebb, hogy semmilyen tekintetben se érezzem magam zsidónak, amikor megölnek, mint zsidót. Előtte azonban meg akartam írni főművem, egy apolitikus-ironikus légtornászmutatványt...
- BARLA
Meg akartad írni?
- GORDON
Meg is írom. De csak ha neked is megérik. Művem a groteszkről szól ugyan, de nem kíván véráldozatot.
- BARLA
A műnek nem szabad tekintettel lennie az áldozatra. Akkor is ezt mondanám, ha nem volnék a barátod.
- GORDON
Még mindig nem néz egymásra a két majom.
- BARLA
Magamat mentem, amikor téged mentlek? Lehet. De azt is lásd, hogy ezzel a művet mentem, a művet, amely talán fontosabb nálunk.
- GORDON
Én csak azt látom, hogy a háttérben sötétlő város előrenyomul, és egyre fenyegetőbben fogja körül a láncon ücsörgőket.
- BARLA
Nem engedhetjük meg magunknak, hogy mindig a legrosszabb lehetőségeket latolgaszuk. Nem olyan időket élünk.
- GORDON
Én olyan időket élek. Persze, könnyű nekem, nem veszthetek semmit. Except my life.
- BARLA
Következésképp?
- GORDON
Következésképp írok tovább, jóleső önváddal. De Angelának megtiltom, hogy látogasson. Aki bebűjik ide, az meghal.
- BARLA
Ne tiltsd meg neki. Szükséged van rá.
- GORDON
Milyen jogon avatkozol a szükségleteimbe?
- BARLA
A barátság jogán. A barátság felülemelkedik a közvetlen érdekeken. És a kicsinyes érzelmeken, félelmeken, a tapintat nyárspolgári parancsain is.
- GORDON
A szónokot számosan üdvözlök.
- BARLA
És mint tudós-társad is beavatkozom. Hiszen Angela nemcsak a magánügyed. A művednek is szüksége van rá, nemcsak neked. Most látom: halálos bűn volna. Szólok Irénnek...
- GORDON
Irénnek? Rá is szükségem van?

BARLA

Arról van szó . . . Megbeszéltük . . . Ez lett volna az én titkom, de nem aktuális . . .

GORDON

Mit kertelsz?

BARLA

Angela, tudod, szemet szúrt Nyolcas úrnak . . .

GORDON

Ki is az a Nyolcas úr?

BARLA

Fakereskedő, nyilasvezér, nálam házmesterféle volt . . .

GORDON

Ja, persze. Különben a házmesterek bennünk vannak. Nem érdekel Nyolcas úr. Folytasd.

BARLA

Viszont Nyolcas urat érdekli Angela. De talán nem is erről van szó. Hanem a logikáról.

GORDON

Hurrá! Végre szó van a logikáról.

BARLA

A sok több mint a kevés. Ha négy bolha van a szobában, akkor kevesebb a valószínűség, hogy megcsíp, mintha öt bolha volna.

GORDON

És még kevesebb a valószínűség, ha egy bolha sincs. Ha már a logikánál tartunk, ne állj meg félúton.

BARLA

Ne haragudj. Sosem volt szerencsém a hasonlatokkal.

GORDON

A logika érdekében jobb is, ha elhagyjuk a hasonlatokat.

BARLA

Ne hagyjuk el. Figyelj ide. Arra gondoltunk, hogy több üvegcsérépbe inkább belelép az ember, mint kevésbe. Kevesebbet könnyebb kikerülni.

GORDON

Egyszóval már kerülgeted az üvegcserepeket. Helyes. Ettől helyeződik a barátság. Még két-három vargabetű az üvegcserepek körül, és a két majom újra egymás szemébe nézhet.

BARLA

Barátságunkra esküszöm . . .

GORDON

Levakarják láncunkról a hazugság rozsdáját és nyíltan, őszintén rettegve merednek egymás szemébe a vaskarika két oldalán.

BARLA

Esküszöm, hogy visszacsináljuk. Megmondom Irénnek.

GORDON

Ne csinálj vissza semmit. Fő a logika. Különben is, ha nem jön Angela, akkor legalább nem kell borotválkoznom. *(Az arcát simogatja.)* Ha fölmegy, ne feledd itt a bilit. *(A hordó mögül előkotor egy bilit és mély meghajlással átnyújtja Barlának.)*

5. jelenet

Barlák szobája. Barla, Barláné. Az utóbbinál kis lábas.

BARLÁNÉ

Kíváncsi vagyok, ma mivel bánt meg?

BARLA

Ne légy kíváncsi.

BARLÁNÉ

De hát ez igazán furcsa. Úgy bánik velünk, mintha ő tenne nekünk szívességet.

BARLA

Hát magával hogy bánik? Szerintem Angela elmaradása óta ki sem mászott a hordóból. Legfeljebb anyagcseréje lebonyolítása végett.

BARLÁNÉ

Ez magánügye. De rajtunk miért áll bosszút?

BARLA

Nem borotválkozik. Nem mosdik. Nem olvas. Nem hajlandó sakkozni. Csak ír, ír, ír, mintha motor hajtaná.

BARLÁNÉ

Te is írnál, ha megvolna hozzá a nyugalmad.

BARLA

Képzeld, reggel elmeséltem neki, hogy öt napomba került a tanársegédem felmentése. Ilyen körülmények közt nem lehet dolgozni, mondtam. Tudod, mit felelt? „Az igazi tehetségnek levághatják valamennyi végtagját, betömhetik valamennyi testnyílását; akkor pórusain át izzadja ki a művét.”

BARLÁNÉ

Micsoda szemtelenség!

BARLA

Megkérdeztem, hogy ő mit tenne? Dolgozna vagy a tanítványait mentené? Azt válaszolta, hogy az ilyen „vagy-vagy”-ok csak az impotencia leplezésére használhatók.

BARLÁNÉ

Páratlan impertinencia! Mindenkit áldozz fel a munkád érdekében, de őt azért mentsd tovább, még ha munkád rovására megy is . . .

BARLA

Nem szabad szó szerint venni a sértéseit. Jelenleg Angela miatt szenved, azért bánt.

BARLÁNÉ

Csak kínozni tudta. Most meg odavan érte. Sokat ér egy asszony az ilyen szerelemmel.

BARLA

Mindenki úgy teszi tönkre a feleségét, ahogy tudja.

BARLÁNÉ

Tudod mit? Költözz le hozzá, ha annyira pártolod.

BARLA

Attól tartok, nem tudnám mindenben pótolni Angelát.

BARLÁNÉ

Pfuj, de obszcén a fantáziád! Teljesen hozzáidomulsz. Ahogy ő elkoszosodik kívül-belül. . .

BARLA

Állj! Azért haragszol rá, mert félsz?

BARLÁNÉ

Igenis, félek! Vedd tudomásul, előbb-utóbb választanod kell: én kellek neked, vagy a barátod?

BARLA

Nem hallottad? Az ilyen „vagy-vagy” csak az impotencia leplezésére használható. Mivel impotenciám még nem haladta meg jelentősen a házastársak közti normális mértéket . . .

BARLÁNÉ

Pfuj. Elég. Arra felelj: feláldoznál egy idegért?

BARLA

Idegen? Hiszen régebben ismerem, mint téged . . .

BARLÁNÉ

Akkor is idegen. Jól van, nem a származása miatt, de idegen.

(Anna benyit nem veszik észre.)

Hát el tudnál te lakni egy ilyen hordóban? Mosdatlanul és szőrösen? Csak aki évekredek óta rejtőzik, az bírja ezt ki . . .

BARLA

Ha évekredek óta tartózkodik odalent, akkor bizonyára jó éhes lehet. *(El akarja venni a lábast.)*

BARLÁNÉ

Kitérsz a válasz elől? Szóval őt választod. Helyes. Vedd tudomásul, hogy elköltözöm Annával együtt.

BARLA

Ezt nem mondhatod komolyan.

ANNA

(aki időközben besomfordált) És főként nem az én nevemben.

BARLA

Már megint hallgatózol?

BARLÁNÉ

Légy szíves, hagyj magunkra. Fontos megbeszélni valóm van apáddal.

ANNA

Hallom. Nagyon érdekes. Szóval elköltöztöl?

BARLÁNÉ

És viszlek magammal.

ANNA

Lehetetlen. Akkor ki főz apára és Iván bácsira?

BARLÁNÉ

Na veled aztán jól járnának. – Te! Honnan tudsz Ivánról?

ANNA

(a lábasra mutat) Nem vagyok vak. – Se süket.

BARLÁNÉ

Látod! Semmi sem marad titokban!

ANNA

Úgy, de úgy örültem, amikor rájöttem, először is Iván bácsi miatt, aki a legklasszabb ember a világon, vegyétek tudomásul, nekem azt is megígérte, hogy újra elkezd mosakodni . . .

BARLÁNÉ

Te jártál nála?

ANNA

Ó, csak néhányszor. – Azután miattatok is örültem, hogy mégsem vagytok olyan tutyimutyik . . .

BARLA

Kösz.

ANNA

Sajnos, kiderült, hogy legalábbis felérésben tévedtem. Anya nem ember, ez nyilvánvaló . . .

(Barláné pofon akarja ütni Annát. Ez félresiklik. Csöngetés.)

BARLÁNÉ

Gyorsan dugd el.

(Barla ügyetlenül egy szék alá rejti a lábast. Újabb csöngetés.)

Anna, a másik szobába!

(Anna el, Barláné megy ajtót nyitni, majd visszatér Nyolcassal, aki egy képet hoz úgy, hogy Barláné ne lássák.)

NYOLCAS

Tiszteletem, professzor úr. Nagy kéréssel jöttem.

BARLA

Csak nem csapott fel műkereskedőnek, Nyolcas úr?

NYOLCAS

Hehehe, nagyon jó. Majdnem telibe tetszett találni. Arról van szó, hogy egy lakásban nagyon érdekes képet találtam. Érdekest és ismerőst. Tetszik tudni, kire hasonlít?

BARLA

Honnan tudnám? Én nem voltam ott.

NYOLCAS

Arra a hölgyre, aki mindig megijed tőlem. Csak még fiatalabb.

BARLA

Magának agyára megy az a hölgy. Talán feleségül akarja venni?

NYOLCAS

(nevet) Nagyon jó. Ezt elmondom az asszonynak. Tessék csak nyugodtan viccelődni, úgyis tudom én, hogy lehet jó magyar ember az is, aki nem nyilas.

BARLA

Hallod, Irén? Én is mindig ezt mondtam neked.

NYOLCAS

Nem nézné meg a képet, professzor úr? Kíváncsi vagyok, mennyit ér? (Feléjük fordítja.)

BARLÁNÉ

Angela!

BARLA

A Matisse!

NYOLCAS

Matisz Angelának hívják a hölgyet?

BARLA

Ne a hölgyvel törődjön most, Nyolcas úr! Ez a kép nemzeti érték!

NYOLCAS

Tudtam! Csupa értékes portéka volt ott, porcellánok, ezüstök, szőnyegek, tudtam, hogy ez is ér valamit.

BARLA

Idefigyeljen: ez a kép nem mehet veszendőbe, nem rongálódhat meg. Itthagya nálam, írást adok róla, és a háború után óriási pénzért eladhatja bármelyik múzeumnak. Akár a nyilas múzeumnak is. Más kép nem volt?

NYOLCAS

Dehogynem. Tele volt velük a rekamié, a beépített szekrény, még a fürdőszoba csempéi mögött is találtunk rajzokat.

BARLA

Szerezze vissza őket! Elsőrendű nemzeti ügy!

NYOLCAS

Látja professzor úr, miféle kezekben halmozódtak fel a mi nemzeti értékeink? Nekünk kellett eljönni, hogy megmentsük őket. Hanem ez a szép hölgy... Furcsa, hogy...

BARLA

Ne fájjon a feje a hölgy miatt. Annát tanította énekelni, míg ön el nem ijesztette.

NYOLCAS

Én? Egy ujjal sem nyúltam hozzá. Miért szalad el, ha meglát? Ez fáj nekem, professzor úr. Hát szörnyszülött vagyok én?

BARLA

Megszokhatta volna, hogy félnek maguktól.

NYOLCAS

Csak tudnám, miért? Miért fél, akinek nincs semmi a füle mögött? – (Kihúzza egy borítékot belső zsebéből.) Jé, professzor úr külföldiekkel is levelez?

BARLA

Miért ne?

NYOLCAS

Ilyen tudósokra van szükségünk, professzor úr. Akiket a széles világ elismer.

BARLA

És hol vannak a többi képek?

NYOLCAS

A pártházban. Még nem osztottuk szét őket.

BARLA

Ne is osszák. Hozza ide őket, mihamarabb. Kormányzatukra másképp néz a világ, ha ezeket a képeket megmenti! Az emberi szépség-eszmény megtestesülései ezek, a külvilágról alkotott éber álmaink objektivációi... Változókéonyan is örök ideáinkat szemléltetjük bennük.

NYOLCAS

A porcellánt megtarthatjuk, ugye? Meg az evőkészletet?

BARLA

Azt meg. Kérem, siessen.

NYOLCAS

De én nemcsak a kép miatt jöttem, hanem a ház miatt is.

BARLA

Házat is találtak a beépített szekrényben?

NYOLCAS

Azért nem minden tréfa, professzor úr. Erről a házról van szó. Nem szeretném, ha befutna egy feljelentés.

BARLÁNÉ

Istenem . . .

NYOLCAS

Tökéletlen az elsötétítés, professzor úr. Kiszivárog a fény.

BARLA

Pedig a fénynek nem szabad kiszivárogni.

NYOLCAS

Pályaudvar közelében! Én tudom, hogy nem szándékoznak jelet adni az ellenségnek. De nem mindegy, hogy szándékosan teszik-e vagy sem, ha egyszer jelet adnak?

BARLA

Emanuel Kant szerint sem mindegy.

NYOLCAS

Nem tudom, ki az a Kant, de nem lehet jó néptárs. Az ablakokat azonnal be kell csinálni. *(Megszóal a telefon)*

BARLA

(felveszi a kagylót) Nem, kérem. Téves. *(Leteszi)* A Siketek Intézetét kereste.

NYOLCAS

Futóbolond lehet. A süketeknek akar telefonálni.

BARLÁNÉ

(sígva) Szent isten, Angela volt?

NYOLCAS

Tessék?

BARLA

Feleségem azt a szomorú hírt tudatta, hogy nincs idehaza elsötétítő papír.

NYOLCAS

Nem tesz semmit. Mindjárt hozok. Az ablakot is becsinálom. Csak dolgozzon tovább, professzor úr, nagy szükségünk van az értelmiség nyugodt munkájára. *(Indul kifelé, közben meglátja és előhúzza a lábast.)* Hát ez mi?

BARLA

Lábas.

BARLÁNÉ

Beteg a lányunk. Külön főztem neki. Itt melegitem, a villanyfőzőn.

NYOLCAS

Ja . . . *(Belenéz a lábasba)* Burgonyapüré húsikával. Ez már döfi. Kompótjuk nincs?

BARLÁNÉ

Van még egy kevés.

NYOLCAS

Kevés? Majd hoz a Tóni fiam az öreg Róthnétől.

BARLA

Köszönöm, de mi finnyás, régivágású emberek inkább csak a magunkét esszük.

NYOLCAS

Helytelen előítélet, professzor úr. Az a kompót a nemzeté. – Hát akkor mindjárt itt vagyok a papírral.

(Indul. Megszóal a telefon. Nyolcas megtorpan.)

BARLA

(telefonba) Jóestét. Minden rendben. Nem, nem gyengélkedik senki. Illetve Anna, egy kicsit. Nem, nem komoly. Ne jöjjön ki. Anna, persze, hogy Anna. Ne haragudjon, nem érek rá, látogatóm van. Viszonthallásra.

NYOLCAS

A doktor bácsi?

BARLA

A doktor néni.

NYOLCAS

Lelkiismeretes hölgy lehet. *(Megszóal a telefon.)*

BARLA

(felveszi) Mondtam már, hogy téves. Nem, kérem, nem. *(Leteszi.)*

NYOLCAS

Rossz a telefon? Bejelentem a központban.

BARLA

Köszönöm, nem szükséges. Valaki következetesen rosszul tárcsáz.

BARLÁNÉ

Mindenesetre én kihúrom a dugót. Már az idegeimre megy. *(Kihúzza a telefondugót.)*

NYOLCAS

Nem csodálom. Én egy napig sem bírnám ezt a forgalmat. – Rögtön jövök. *(Nyolcas el.)*

BARLÁNÉ

Nem bírom tovább.

(*Anna be. Meglátja a képet.*)

ANNA

Ez tényleg nemzeti érték!

BARLÁNÉ

Igen! Csodálatos! (*Barlának*) És a gondviselés téged jelölt ki arra, hogy megmentsd a többiekkel együtt.

BARLA

Meg is mentem. Húha! Van ott néhány németalföldi és egy Van Gogh is, a mester utolsó korszakából, amikor már patológikus mozzanatok hatoltak be művészetébe... Egy Kandinszkij kompozíció 1910-ből, egy 1927-es Braque-csendélet, két Picasso-rajz 1907-ből, illetve 1909-ből...

BARLÁNÉ

Nem hozhatsz rájuk veszélyt. Már nyomoznak Iván után, a lakását kirabolták.

BARLA

Azonnal értesítem Angelát. (*Bekapcsolja a telefondugót.*)

BARLÁNÉ

Nem hívsz fel senkit! A Nyolcas mindjárt itt lesz.

(*Kihúzza a dugót. Innen játék a telefonzsinórral.*)

BARLA

Akkor is fel kell hívnom. Az imént halálra rémítettem. Beleőrül az izgalomba.

BARLÁNÉ

Hát én nem számítok? Én már beleőrültem.

ANNA

Ez igaz.

BARLÁNÉ

Még egy ilyen jelenet, mint az előbbi a lábassal és végünk.

ANNA

Csak nekünk lesz végünk, hisz te elmész.

BARLA

Fogd be a szádat.

BARLÁNÉ

És vége Ivánnak is. Feláldozod a barátodat, csakhogy lássa, milyen nagyszerű ember vagy.

BARLA

Egyszóval hiúságból mentem?

BARLÁNÉ

Mindenesetre nem mered bevallani neki, hogy már nincs nálunk biztonságban. Félsz, hogy mit gondolsz rólad akkor.

BARLA

Ebben lehet valami.

ANNA

Puhul az öreg. Sejtettem.

BARLA

Anna! Nem minden tréfa!

BARLÁNÉ

Ezt mondtam én is az előbb. – És most te vagy a fontosabb. Bármilyen nagy lángész Gordon Iván, a képek fontosabbak, mint a mű, amelyet róluk ír.

BARLA

Ez nem eldöntött kérdés. A művészetfilozófiai alkotás önálló érték...

(*Anna nevet.*)

Ezenkívül Iván élő ember és a barátom.

BARLÁNÉ

Jó, jó. De most egyszerre sodrod veszélybe a művészetet, a filozófiát és a barátodat. Nézd, én nem azt mondom, hogy Ivánnak rögtön el kell mennie...

ANNA

Ráér azonnal is, mi?

BARLÁNÉ

Csak azt említsd meg, hogy előbb-utóbb új búvóhelyet keresünk neki. Kérdezd meg, nincs-e valami ötlete.

BARLA

De nyomatékosan hangsúlyozom, hogy ráér. Nagyon ráér. És ha ő vállalja a kockázatot, akkor én is vállalom. Legfeljebb elköltözök.

(*Anna felkapja a lábast, indul.*)

BARLA

Hová mész?

ANNA

Leviszem a vacsoráját. Nem akarok zavarni, míg megbeszélitek az alávaló részleteket.

BARLÁNÉ

Sehova sem mész. Mindjárt itt a Nyolcas.

ANNA

Nem hoztam jön. (*Észreveszi a belépő Nyolcast.*) Kulcsa is van hozzánk?

NYOLCAS

Elnézést. Az imént nyitvafejtettem az ajtót. – A kisasszony nem beteg?

ANNA

Miért volnék beteg?

(*Barla kétségbeesetten mutatja a lábast.*)

ANNA

Ja! Nem tudtam, hogy a hasmenésemről is be kell számolnom a nyilasoknak.

NYOLCAS

Nem helyes hang ez, kisasszony. Mástól nem túrném el.

ANNA

Miért, mit mondtam? Csak azt, hogy...

NYOLCAS

Nem szükséges megismételnie.

ANNA

Akkor megyek. Ha megengedi.

NYOLCAS

A kisasszony a lépcsőházban vacsorázik?

ANNA

Büdös a lakás.

(*Barláné szó nélkül megindul a másik szobába.*)

BARLA

Hová mész?

BARLÁNÉ

Rosszul vagyok. (*El.*)

NYOLCAS

Nem hiába cikkeznek lapjaink arról, hogy iskoláinkban a hazafias nevelés sok kívánivalót hagy maga után.

BARLA

Mi van a többi képpel?

NYOLCAS

A német hadsereg jelenléte biztosítja, hogy új, hazafias alapokra helyezzzük a közoktatást.

BARLA

Szörnyű volna, ha elvesznének.

NYOLCAS

Mi megtaláljuk az utat az ifjúság szívéhez.

BARLA

A többi képet is megtalálja, ugye? Értse meg: ezek a képek nemzeti kincsek!

NYOLCAS

A nemzet legféltettebb kincse az ifjúság.

BARLA

Mind megvan?

NYOLCAS

Micsoda?

BARLA

A képek.

NYOLCAS

Meg hát. Csakhogy nem mind olyan szép, mint a nagyságos asszony. Van, akinek tarkó-

jából nő ki az orra. A nagyságos asszonyé viszont teljesen szabályos, csak azt tudnám, hogyan került ahhoz a zsidóhoz?

Csak nem rokona?

BARLA

Nyugodjék meg, a hölgy vérségi szempontból kifogástalan erdélyi bárócsaládból származik. Senki sem tehet arról, hogy hová kerül az arcképe. Önnek sem rokona, nemde?

NYOLCAS

Nem hát.

BARLA

Mégis önhöz került a képe. De lásson neki, kérem, a munkának. Nehogy széthordják a kincseket...

NYOLCAS

Máris... Nézzük csak... Itt van egy lik... (*Csöngetés.*)

BARLA

Hát ez ki?

NYOLCAS

Tessék csak maradni. Majd én megnézem. (*Kimegy, majd a rémült Angelával tér vissza. Ugyanakkor Barláné be a másik szobából. Meredten bámul Angelára. Ez a képre mered. Nyolcas egyikről a másikra néz.*)

BARLA

Mit szól, Angela, Nyolcas úr valamelyik zsidó lakásában felfedezte a maga portréját, és olyan kedves volt, hogy idehozta nekünk.

NYOLCAS

Kezétcsókolom. Nyolcas Dezső vagyok. Örvendek a szerencsének.

BARLA

Angela, szóljon már egy szót.

ANGELA

Jézusom.

BARLA

Nyolcas úrtól nagy kedvesség, hogy megmentette a maga képét. És megmenti a többi képet is, ami abban volt. Feltehetően mind nemzeti érték.

ANGELA

Igen.

NYOLCAS

Ilyen későn tartja az énekórát?

ANGELA

Énekórát?

BARLA

Most nem Annához jött, hanem hozzánk. Minket pedig nem tanít énekelni.

NYOLCAS

Hát engem hajlandó volna tanítani? Nem? Pedig olyan szívesen tanulnék énekelni magától. És nem is rossz a hangom. Figyelen csak.

(*Rákezd az Erikára. Angela befogja a fülét.*)

6. jelenet

Pince. Gordon a hordóban hasal, a feje kilóg, egyhetes szakálla van.

GORDON

Figyelj, Iván! Koncentrálj! Összpontosítsd tiszteletreméltó gondolataidat arra, hogy semmire se gondold! Hozzád illő feladat! És ne is tégy semmit! Ehhez kell tetteről! Egész életedben ugráltál – most hasalj. Ne is hasalj: csak heverésszél hasmánt. Engedd át teljes aktivitásodat a körmődnek és a hajadnak. Mint az újdonsült hullák. Hiszen napi tizenkét óránál többet nem lehet írni. Márpedig azért jöttél a hordóba, hogy írj, következésképp ha nem írsz, el kell hagynod a hordót. De ez lehetetlen. Extra hordó non est vita. Európával együtt Angela is eltűnt az Androméda-ködben. Csak az a csitri erőlködik még, kitalálta, hogy létezik, tehát mosakodnom kell, elveim részleges feladásával, hiszen a mosdás kétségkívül tevékenység, de nemsokára meggyőzőm magam arról, hogy a csitri sincs, nem szabad lennie, hiszen ha bármi létezik, akkor én kimászom innen, az Androméda-ködbe, és a nem létező Bálint megsértődik, ugyebár, mert ez is szempont, megsértődik, ha nem menti meg nem létező életemet, így hát ragaszkodjunk továbbra is az egyetlen létező valósághoz, ehhez a hordóhoz itt,

(*Kopogás.*)

ergo kopogás sincs, és vacsora sem, de azért elfogyasztom. (*Kikészálódik a hordóból.*) Ha egyszer nincs, miért ne egyem meg?

(*Anna be.*)

ANNA

Csókolom. Komolyan szeretnék Iván bácsi-val beszélni.

GORDON

Szó sincs róla. Akkor semmi hasznom abból, hogy te jöttél le és nem apád.

ANNA

Miért, velem talán nem lehet komolyan beszélni?

GORDON

Lehet, Annácska, de nem kell.

ANNA

Máma kell.

GORDON

Akkor visszabújok a hordóba. (*Visszamászik.*)

ANNA

Tudja mit? Én is bebújok, és úgy beszélgetünk. Fontos mondanivalóm van.

GORDON

Ez kifejezetten egyszemélyes hordó! Aki bebújik, az előbb-utóbb elpusztul. Vagy ha nem, hát az ég büntetéseképpen felharsan valami német csatadal.

ANNA

Én nem pusztulok el. És német csatadal sem harsan fel. Csak én szoktam ebben a házban ilyesmiket énekelni. (*Bemászik Gordon mellé.*) Most hegyezze a fülét . . .

(*Felhangzik az Erika, Nyolcas úr előadásában.*)

GORDON

Hegyezem.

ANNA

Honnan tudta?

GORDON

Mennyei sugallat.

ANNA

Szent isten! Miért énekel nálunk a Nyolcas úr? (*Kimászik, hallgatózik.*) Várjon kicsit! (*Kioson.*)

GORDON

Nyolcas úr, úgy látszik, mégis létezik. Vagy talán azt is mondhatnánk, hogy Nyolcas úr létezésének elismerése egyenlő a világ létezésének feladásával. Nyolcas úr az abszolút szellem, és felszívta magába a világot. Talán én is Nyolcas úrban sétálok föl-alá . . .

ANNA

(*visszajön*) Elhallgatott. Remélem, elhordta magát.

GORDON

Akkor beszélhetünk komolyan. A múltkor ott hagytad abba, hogy két éve majdnem belémszerettél.

ANNA

Most . . .

GORDON

Csönd! Képzeld csak el: pufók hold alatt ballagunk, kéz a kézben, én hárfázom, te áloét szagolsz, időnként lerajzolom arcod

mását a tóra, miközben ábrándos német dalokat énekelek neked. Aztán – mivel a világon a legjobb csemege a majomagyvelő – felpattanok valamelyik fára, kiválasztom számodra a legkedvesebb majmocskát, meglékelem a koponyáját . . .

ANNA

Iván bácsi . . .

GORDON

Csönd! Látod, mit veszítettél? Azonnal árulj el, miért nem szerettél belém?

ANNA

Mert folyton a fenekemre vert. Ezért inkább a számtantanárobba estem bele. Most pedig . . .

GORDON

Állj! Mik voltak a számtantanár előnyei?

ANNA

A szép sárga bajsza. És fiatalabb is volt Iván bácsinál.

GORDON

Ajjaj.

ANNA

Butább is. El tudtam volna csábítani.

GORDON

Nem kétlem.

ANNA

De kiderült, hogy festi a bajszat.

GORDON

Vannak még tragédiák.

ANNA

A szüleim is azok. Két lábon járó tragédiák. Az anyám nyamvadt, az apám tutyimutyi.

GORDON

Hah, cselszövő! Rágalmazod a barátaimat?

ANNA

Ne hagyja magát kirakni, Iván bácsi!

GORDON

Jó. – A számtantanár bajszánál tartottunk.

ANNA

Nem minden tréfa! Az a nyamvadt anyám addig puhította az én tutyimutyi apámat, míg ez belátta, hogy magát ki kell rakni.

GORDON

Pompás!

ANNA

Azért árulom el ezt magának, mert maga erős ember. Magát nem töri le a csalódás . . .

GORDON

Direkt jól jön.

ANNA

Komolyodjon meg egy kicsit. Apám holnap reggel fogja becsomagolni Iván bácsinak a felmondást, de szerencsére itt is tutyimutyi lesz, hangsúlyozni fogja, hogy csak akkor menjen el, ha belátta: ez a hely a maga számára is veszélyes. Felelje azt, hogy hiába erőlködik, ennél biztonságosabb helyet elképzelni sem tud. Akkor apám jó arcot vág majd a dologhoz, békésen visszakullog, és legfeljebb a mama költözik el. Tiszta haszon. Ilyen időkben nem jó hisztériákkal lakni.

GORDON

Remekül kisütötted!

ANNA

Ugye tetszik? Nincs más megoldás. Világos, mint a vakablak.

GORDON

Mint a vakablak.

ANNA

Apám is örülni fog a lelke mélyén, kifejezetten rosszul érzi magát ebben a szerepkörben.

GORDON

Manapság csak a gazemberek érzik magukat jól a szerepükben. Felszabadító hírt hoztál, Anna.

ANNA

Hogyhogy?

GORDON

Mi a szabadság? Ha kiléptünk a ránrótt, unt szerepből. Már meguntam a szívesen látott kolera szerepét. És most nem kell tovább játszanom.

ANNA

Ezentúl én hozom le a kaját. Maga pedig felolvassa, amit a két étkezés között írt.

GORDON

És ha megsúgnám, hogy az írás is unt szerep?

ANNA

Nem igaz! Az írás az maga!

GORDON

Várj csak. Eddig azért írtam, hogy ne szökjek ki a hordóból.

ANNA

A múltkor az ellenkezőjét mondta: azért nem szökik ki, hogy írni tudjon.

GORDON

Tyúk és tojás. Bolond világban felcserélhető az ok és az okozat. Nincs logika.

ANNA

Miért ne volna?

GORDON

Ha apád nem mer vállalni engem, akkor nincs logika az emberi kapcsolatokban. Ha nincs logika, akkor senkiben sem bízhatok. Ha viszont senkiben sem bízhatok, akkor kinek dolgozzak?

ANNA

Ha tagadja a logikát, akkor miért ilyen logikus? És ha logikus, akkor miért a szüleimből következett? Miért nem komolyabb emberekből?

GORDON

Például?

ANNA

Például belőlem. Bennem megbízhat. Nekem dolgozhat nyugodtan.

GORDON

Ezek szerint induljak ki abból, hogy a szüleid nem léteznek?

ANNA

Végre megértett! Nincsenek és kész. Sose voltak.

GORDON

Akkor a szempontjaikat sem kell figyelembe venni.

ANNA

A legkevésbé sem.

GORDON

Azt tehetem, amit akarok. Ez az új szerepkör. A szabadság szerepköre.

ANNA

Ezért szeretem magát, Iván bácsi. Mert egy hordóban is szabadabb, mint mi valamenynyien, a széles ég alatt.

GORDON

Ezt szépen mondtad, Anna. Nagy pszichológus vagy.

ANNA

Ne gúnyolódjon. Inkább ígérje meg, hogy holnap hiába jön magához követségbe az apám.

GORDON

Megígérem.

ANNA

Éreztem, hogy nekem kell lehoznom a vacsorát.

GORDON

Jó, hogy te hoztad le. Nagyon kínos lett volna az a holnapi beszélgetés. Most pedig menj fel szépen.

ANNA

Muszáj?

GORDON

Muszáj. Hanem tudod mit? Gyere vissza egy óra múlva.

ANNA

Nagyszerű!

GORDON

Most egyedül kell maradnom. De aztán pompás lesz, ha visszajössz!

ANNA

Visszajövök! Erre mérget vehet!

(*Kimegy. Gordon utánabámul.*)

GORDON

Mérget? No nem. Ez túl egyszerű megoldás volna. Lássuk csak, mit tehetünk. (*Leül a hordó elé. Papírt, tollat vesz elő.*) A hordó biztonságában elutasítottam a szabadságot. A szabadság azonban megvárta, míg elpatnának a dongák. (*Írni kezd.*)

7. jelenet

Barlák lakása. Barla, Barláné, Angela, Nyolcas, Hasonlóképpen helyezkednek el, mint az ötödik jelenet végén.

NYOLCAS

Nem óhajtana a nagyságos kisasszony védőörizetet? Magam vállalnám a kíséretét. Nekünk mindennél fontosabb a közbiztonság és a jogrend.

BARLA

Kedves Nyolcas úr, a nemzet érdekében szeretném a képeket biztonságban tudni.

NYOLCAS

Ide nem költözhetne? Ha úgy fél az utcán járni. Ebben a körzetben személyesen felelnék a biztonságáért.

BARLÁNÉ

Nálunk sajnos nincs hely, aranyos Nyolcas úr.

NYOLCAS

Mentő ötletem támadt! Ott a pince: szép tágas. Jól el lehet benne aludni... Meg más is lehet ott csinálni... Emlékszik professzor úr, egyszer házmester-koromban lejött valamiért és én éppen akkor másztam befelé a hordóba, majd megmondtam kivel...

BARLA

Csakugyan ezekkel az emlékeivel akarná meggyőzni a bárónőt, hogy költözzön a pin-

cébe? Őszintén alkalmas lakásnak találja a pincét a bárónő számára?

NYOLCAS

Igaza van, professzor úr. A pince tényleg nem jöhet szóba. Pince volt, pince nincs! (*A fejére csap.*) Hogy ez nem jutott előbb eszembe! – Költözzön a kisasszony abba a lakásba, ahonnan kimentettük a képét! Már is odakisérem!

(*Karját nyújtja Angelának, aki a rémülettől moccanni se tud.*) Jó lakás, meglátja. Galamboknak való lakás. (*At akarja ölelni Angelát.*)

ANNA

(*be*) Mi az, Nyolcas úr, maga másokat is fogdos? Nemcsak engem?

BARLÁNÉ

Hogy beszélsz Nyolcas úrral, Anna?

BARLA

Mit hallok, Nyolcas úr? Ezt kénytelen vagyok jelenteni a pártjának. Önök, úgy tudom, a nemzet tiszta erkölcsének hivatott őrei – hogyan egyeztetheti össze eszményeivel az ifjúság megrontását?

NYOLCAS

Ne jelentsen fel, professzor úr. Elismerem, hogy hibát követtem el. Nem fog többet előfordulni. Inkább kinyomatom a szememet, levágatom a kezemet . . .

BARLA

Azt ne tegye, Nyolcas úr. Hiszen akkor nem tudná idehozni a többi képet.

NYOLCAS

Máris indulok. Sietek. Mindjárt itt leszek. (*Nyolcas el.*)

ANNA

Angela néni! Miért tetszett jönni?

BARLÁNÉ

Micsoda kérdés ez, Anna?

ANGELA

Baj van Ivánnal?

BARLA

Mi volna? Minden a legnagyobb rendben.

ANGELA

Nagy kő esett le a szívemről. Úgy megrémültem a telefontól.

ANNA

Tessék megnyugodni. Most jöttem Iván bácsitól . . .

BARLÁNÉ

Látod: már Anna is tudja . . .

ANNA

Úgy eszik, mint a farkas. Rádásul az is kiderült, hogy proféta. Befeküdtem mellé a hordóba . . .

BARLÁNÉ

Te befeküdtél Iván mellé?

ANNA

Miért ne, elég öreg hozzá, nem? És akkor ő megjósolta, hogy mindjárt felharsan egy német csatadal. És mit tesz isten meg a Nyolcas: csakugyan fel is harsant.

BARLA

Hazakisérem Angela. Mielőtt visszatérne Nyolcas. Amúgy is szeretnék beszélni magával.

ANGELA

Mégis van valami baj?

BARLA

Dehogysis. Semmi az égvilágon.

ANNA

Angela néni: apáék ki akarják rakni Iván bácsit, de ne tessék jó arcot vágni hozzá!

BARLÁNÉ

Hogy beszélsz?

ANNA

Édes Angela néni, higgye meg, itt van a legnagyobb biztonságban. Ha a nyilasvezér, aki bejáratos ide, semmit sem gyanít, akkor más sem mer gyanakodni. Ne tessék hallgatni a szüleimre, hiszen erkölcsi hullák.

BARLÁNÉ

Olyan pofont kapsz!

ANNA

Nagy érv! Akinek nincs igaza, az üt! Nem akarsz inkább lelőni?

BARLA

Ne rikácsoljatok a fülembé. Angela, higgye meg: nem kirakni akartuk . . . Az én életem legfőbb dísz: Iván barátsága. Az ő érdekében gondoltuk, hogy talán . . . Azt hittük, a sarkában vannak, hiszen láthatja (*a kép felé bökk*) a lakását is kirabolták. De Anna meggyőzött engem: csakugyan nyilvánvaló, hogy Nyolcas nem gyanakszik. Ugye a maga számára is megnyugtatóan viselkedett? (*Barlánénak*) Most már azt hiszem, megállapíthatjuk, hogy Iván nincs itt veszélyben.

ANGELA

Csillapodjon, Bálint. Viszem Ivánt. Mégpedig azonnal.

BARLA

Ne, Angela. Ez nem okos büntetés.

ANGELA

Nem büntetés. A nagynémem ma vidékre utazott és megürült az öröklakása. Iván nővérét és unokahúgát már el is helyeztem. Ott csak a házmester ismeri, aki rendes ember; és ahol Iván rokonai elférnek, ott a számára is akad hely.

BARLÁNÉ

Pompás! Én ezt mondtam, Bálint? És ott együtt is lakhatsz vele!

ANNA

Ha együtt akar lakni Iván bácsival, akkor költözzön hozzá a pincébe. Én majd kiszolgálom magukat. A mama pedig legfeljebb elmegy Angela néni tantijának a lakásába.

BARLA

Fogd be a szadat.

ANNA

Szüleim iránti tapintatból vagy szerelemből tetszik a halálba vonszolni Iván bácsit?

BARLA

Elég biztonságban lesz ott? Úgy értem: három embert rejtegetni?

ANGELA

Csak egyet rejtegetek. A többieknek irataik vannak.

BARLÁNÉ

Látjátok, mindig van megoldás. Én nem ezt mondtam, Bálint?

BARLA

Ez csakugyan megnyugtató.

ANNA

Megnyugodhattok. Direkt jót tennétek Iván bácsival, ha kiraknátok.

BARLÁNÉ

Ez a lány ma teljesen abnormális.

ANGELA

(Annának halkán) Nem kívánhatjuk senkitől, Annácska, hogy több atmoszféra nyomást vállaljon, mint amennyit a szervezete elbír.

ANNA

Aki nem bírja a nyomást, az ne bukjon a mélybe! Az tempózzon el innen!

ANGELA

Tudomásul kell venni, hogy mindenki olyan, amilyen.

ANNA

Hálistennek még nem vagyok olyan öreg, hogy beletörődjek ebbe.

ANGELA

(Barlánénak) Akkor megyek le Ivánért.

ANNA

Kár a strapáért! Nekem már megígérte, hogy nem hagyja magát kitenni!

ANGELA

Szóltál neki? Örült, hogy tehetnél ilyet? Hiszen azonnal elmegy – és hova mehet az ő ügyességével és megtámadott életősztonével? Rohanok, hogy még itt találjam!

ANNA

Nevetséges! Hiszen szavát adta, hogy marad!

ANGELA

(legyint) Nyitva a kapu?

BARLÁNÉ

Nyitva. De a vészkijáraton is kimehettek. – Aztán halljunk rólátok!

ANGELA

Köszönök mindent. Remekül csináltátok. Majd jelentkezem.
(Angela el.)

BARLA

(üvöltve) Hogy tehetnél ilyet?

ANNA

Inkább örülj, hogy levettem rólad ezt a terhet.

BARLA

És hogy fogadta?

ANNA

Csodálatosan! Mint egy igazi férfi.

BARLA

Képeinek elrablását is így fogadta?

ANNA

Csak nem képzeled, hogy ezt is elmondtam neki? Nem vagyok gyerek! – De most semlegesítenem kell Angela nénit!
(Futna kifelé, Barla elkapja a karját.)

BARLÁNÉ

Iván bácsinak egyelőre még Angela néni a felesége és nem te.

BARLA

Nem avatkozhatunk be ilyen erőszakosan más sorsába, Anna.

ANNA

Ti aztán nem erőszakosan avatkoztok bele.
(Éles csöngetés.)

BARLA

Itt a Nyolcas a képekkel!

BARLÁNÉ

Minek örülsz, te agyalágyult? És ha Angela

jött vissza Ivánnal? Jesszusom, Iván szakál-
lasan olyan . . .

(*Még egy csöngetés. Anna kiszalad, Barláné
utána, visszajönnek Angelával.*)

ANGELA

Eltűnt a vészkijáraton keresztül. (*Egy cédulát
nyújt át Barlának.*)

BARLA

(*olvas*) „Bálint, Irén, köszönök mindent. Úgy
érezem, nem szabad tovább kockáztatnom éle-
teteiket a barátság jogán. – Értesítétek Ange-
lát, hogy várom a lakása előtt, el akarok bú-
csúzni tőle.”

ANGELA

A mi környékünkön mindenki ismeri!

ANNA

Félrevezetett! Becsapott!

BARLÁNÉ

(*rázza Annát*) Kellett neked locsogni, agya-
lágylult csitri?

ANGELA

Hagyd már békén azt a lányt. Hiszen csak
azt mondta el, amit ti is közöltetek volna vele.
(*Annának*) Azonnal a lakásom elé rohansz.
Talán még megelőzheted.

BARLÁNÉ

Nem engedem Annát!

ANGELA

Engem ott mindenki ismer, nem várakozhatok
a ház előtt! Elcsíped és elhozod a nagynéném-
hez. Itt a cím.

BARLÁNÉ

Anna nem megy sehová!

BARLA

Majd én elmegyek.

ANGELA

Szó sem lehet róla. Két civil ruhás férfi, éjjel,
nagyon feltűnő. Egy lány és egy férfi – az
már más. (*Annának*) Mondd meg neki, hogy
nálam a nővére is. Mindenképpen hozd el.
A kapunál várlak.

BARLÁNÉ

Angela, ne haragudj, ebbe nem egyezhetem
bele.

BARLA

Hallgass, Irén.

BARLÁNÉ

Te koncul dobod a gyerekedet!

BARLA

Teljes tisztelettel kérlek, fogd be a szádat.

BARLÁNÉ

Igenis, koncul dobod. És kiért?

BARLA

Alázatosan esedezem, kussolj végre!

BARLÁNÉ

Egy idegenért! A saját lányodat! Egy idege-
nért! Egy koszos idegenért!

(*Barla pofon vágja*)

BARLÁNÉ

Bálint! Ezért beadom a válópert.

BARLA

Helyes. Ha túléljük a háborút, elválunk.

ANGELA

(*Annának*) Ne törődj velük. Siess! És vigyázz
magadra.

(*Anna futva el.*)

Nem akartam családi vizálty okozni. (*El.*)

BARLÁNÉ

Sosem hittem volna, hogy idáig süllyedsz.
Hogy már semmit sem számít neked a család!
A feleségedet felpofozod, egyetlen lányodat a
halálba küldöd, és mindez egy . . .

BARLA

Ki ne mondd még egyszer!

(*Útésre emeli a kezét. Nyolcas úr képekkel megra-
kottan be. Érdeklődéssel nézi a jelenetet. Barla
– mielőtt ütne – észreveszi, kitért karral siet felé.*)

BARLA

Á, Nyolcas úr! Megvan valamennyi?

NYOLCAS

A pénz számolva, az asszony verve jó.

*A második (befejező) felvonást lapunk következő
számában közöljük.*